

Short account of the
 Kgatlhe tribes
 Bakgattha 17/2/40
 3 Mogorosi, K32/22
 Sheensport Bantu school
 Box 26,
 Tweespruit
 21 FEB 1940

Go bolola Senya wa mokgattha a re: indined
 Bakgattha ke ba ga Mosetlha. (2) Ba ga Kgahela. (3) Ba ga
 mmatsau. Senya wa Kwantle wa Kowē a re bone ke
 ba ga mmanaana me ba lina Kgabo ga molelo.
 Ba kgatlha ke bakgahela. Ne ba cwa dico di le
 fedo: Ba ga mmanaana, ba ga Mosetlha.
 Erile ha ba ga mmanaana ba cwa mo mo ga
 Kgahela ba golega mmanaana, ba tswa ba
 e thogla e lela Erile ha ba ga mmanaana ba kgagane
 le ba ga Kgahela, kgosi ya Ba ga Kgahela e ne e le Mokapu.
 Ba ga mmanaana ke bana ba ga makaba. Bakgagane
 le ba ga Kgahela mo Sekhile. Senya o dula kwa
 ga ra matala Dibokoloding ne o utlwa
 tlotlha ka utlwa mogolo e feng Kowē a
 Kwantle wa mokgattha. Erile ha go tlaa tswa ke
 ba ga mmanaana ga ba ga ba rewa ba ba ile ba
 kgagane le ba ga Kgahela kgosi ya bone e le Mokapu
 a Tshukudu. Kgosi ya ba ga mmanaana ya mna
 Kgatlhe. Bakgattha ke Betswana. Gatake ga na ga
 lusa Kgatlhe. Seepapico. Mosiga Kato Kowē. Kwantle
 a Kowa. Kalate a Kwantle Mole. Kalate a Kwantle
 pilane, le Molete. wa Nwana wa morimane wa ga
 Seepapico e ne e le mmotlana Mokapu; E le wa moradi
 eo mmotlana. Wa moradi eo mogolo e le moetsana.

ne/

me mosetsana a tshogetsa bogosi jwa ba ga Kgahela. Me baga Kgahela ba gona bogosi jwa nuwana wa mosetsana me ba tsamaisa. Senya o tsalelwe ko Kanye a re: Bakgattha ke morabe o mogolo thata. Ba kgaoganye ba dira dichaba tse dintsinzana. Ba eua ntsheng ya Bothabatsai, ba tla kwano Baphirimo-tatsi. Ba tshela noka ya Limpopo, me ba e leng ba golo ba sala kwa moseya ga yone. Bakgattha ba golo ke ba ga Mosetlha, me ba agile mo kgaolong ya ~~Transvaal~~ Transvaal ya Waterberg. Ba kgaogane le ba ga Kgahela ka kusho ga ga mosetlha kgoi e kgolo ya yone. Ba ga Mosetlha ba kgaogane dichaba tse ^{kana} ~~ba~~: (1) Ba ga Mosetlha, (2) Ba ga Kgahela, (3) Ba ga Matsau, (4) Ba ga mocha (5) Ba ga Mmamagana. Morabe e methano e, e biduwa Bakgattha, me e bing kgalo. Dikgosi tsa ba ga mosetlha ha rilaganwe ka thotlhomusho maina a cone ke a: Mosetlha, Sikwane, Tshabani, mmusi, Sikwane, Thipe Matsapani, Mochaopi, Diratsagae le Mochaopi (2). Ga ga na polelo e e tshabane sentle ka ga dikgosi tse. Empa ha e se la bongolo hela. echaopi e uti ntha e lusitse Bakgattha ba ga Mosetlha bele nyana ga dintwa tsa matelhe a ga, Motselekatse, ha motselekatse a tsena, mo le hatshing-je jaamong le biduwanng Pretoria. Mochaopi a sia a ya ga Mmapela, a nna

Teng!

412

(3)

K32/22

3

teng go hitlhela metselikitse a tlogile mo lehatshing
 joo, me a tla gape. Nchaape o na a tihalana le monna-
 we Thipi, a mo churara, a tthalwa ka lerumo jaaka
 kgomo. Me a ipoka a re: Dipheva^{na} lo lwa lo le lo mang?
 Ua go sa lue nna phera e kgolo! Tale le tsalwang
 eo e tshileng a tsala nna-~~nowa~~^{monwaneng} ke mang?

Monago ga gagwe ga busa monwawe Matsapani
 me a swa ka bonako. Jaanong ga busa Thipe wa
 bobedi. Le ene a busa dinguaganyana hela me
 bogosi jwa ga mosetha bo se ke jwa tia itata ka
 dipoko tsa bone di swa ka bonako. Ba ga kgahela
 ke sachala sese thata me ba bina kgabo. Gotwe pela
 e ne e le ya motelo. Me dipoko tsa bone tsa re:

Sedibela ~~lla~~ morula o kgothi kgolo.

Bana ba ~~metafana~~ sa moruleng
 sa hudua metsi ya halala.

Le ha gontse jalakgabo e ba e tlotlang thata ke
 pholefocwana e e dulang mo sekgweng, sa noka
 le mo dithaleng. Ga go tsiwe gore ba kgaoganye
 ka ntlha eyang. Gogwe gotwe ba kgaogane ka go
 seka bogosi. Ba kgaogane mo pushong ya kgahela
 morwa morethe eo mmotlana. Jaanong ba
 e leng ba ga kgahela ba ikgethela ene gore a ba busa.
 Me kgahela ke ene kgosi ya pele ya bakgattha ba.

Maselelane!

412

4 5

K32/22

4

Masekelane enē e ne e le matlhabani eo mogolo
 wa dintwa. Ka a bolelwa gature. Motsana
 molwela dithane, mosenya Kga kgathe tsa langwe.
 Morwa kgahle ke Tebele. Molehe e ne ke Ramothibedi
 a dikgalotsagae. Sheto ena o na a tthabana ntwa
 ya mo gae, a tthabana le ranguanaagwe makgōcō
 mokgōcō o na a ya go thusa Bakwena kwa Segeng
 ha ba tthabana le Bangwaketse. Ka a le kwa Mokuwe-
 na a laletsa Legwale, kgosi ya Mokuwena, go ya go
 tthabana le Phetō, morwa mogolo. e tya ka ttha-
 bana thata, Legwale a phururwa ke Bakgatla
 me ba mo rekgela, la ba la mo naea dikgomo
 ba mmusetse kwa Mokuwena. Me kgosi phetoe a
 ipoka a re:

Ke Bamphojane a Bakgatla,
 Chukudu ya ga mpheleng ke eme;
 ka lora mphete lo tthōla tlelelo,
 La tthōlelwa lomonaemo go beofwa.

Dikgosi tsa ba ga Kgabala di ne di sa hase ka nako e
 telele gonne di ne diboleana mo gae. Gape ga nna le
 dintwa tse kgole tsa mephale ne le lwame le lone.
 Dintwa tse tsa bolaeo ^{ba} ga Phetō ba le bantši thata
 me bogosi kwa wela mo seatheng sa ga Palane ngwana
 eo mmottlana wa ga Phetō e se ena wa kgosi

Palane |

5.

412

K32/22

5

Pilane a tshaba Matebele, a ya thabaneng ya mmamodimo.
 Ruana. Go tloga hang a ya Bopedi ga Mmapela.
 Ke ja metselkatsa a romela gore Pilane a boele gae.
 Ke ha ene a roma monnawe Kgathamashwe.
 Kgathamashwe ha a hitha kwa gae a itira kgori, ~~ke~~
 Pilane a thalana ~~nae~~. Me a seka a tshola a isa lekgathamashwe
 kwa go mogolowe Pilane. Me jaha Pilane ha a tla a
 thalana le ene. Metselkatsa a re, Pilane o molato ha a
 bolele monnawe Kgathamashwe. Ke gona ha Pilane a tla
 ya go Mmapela lwa bobedi, ha Matebele a hitha, Pilane a
 boela gae. Ke ha namane e tona ya mokgatla ha
 re ipa ka a re:

Ke Pilane a malosa:

Sela ~~na~~ na Kopong, sema Dithotho;

ba ~~antla~~ ba tse ba re quisa.

Agank magolo wa bo phikwe,

Tau mahanya a ga bo phalaphala,

Diologatwa mariteng a dichuwere.

E kungu e ithaganelo go aba,

Ha re e hitha kwa ga Sidikwe,

ya lopa ya ba ya hitha lenwe.

Tau ya mahiri.

kgatla ba re ba sena kgori ha Pilane a tshabetse
 Bopedi ba haitse le naga tshela. Ke ha ha Molehe

eleng

6.

412

K 32/22

6

elena, ngwana eo monyenane uo ga pheto, a ikemisa.
 Molehi a phuta Bakgatla a ba lusa. E rile ha Pilane
 a boea, a mo raya bogori ka Kagisho. Bakgatla ba ile
 ba ntshala ba thatahala mo pushong ya ga Pilane.
 Maburu a ne a tla mo Rustenburg, me a seka a
 chwenya Pilane. Makg~~o~~^{wa} a raya dithaba tse di gahis
 le Rustenburg, ba re Pelansburg. Gape ga tla mathele
 a ga moselekatsa a phatlhalatsa Bakgatla a ba a ba
 gape ba le bantzi. Eo mongweng le ngwana wa ga Kg~~o~~
 Pilane e leng Kgamanyane. Morago moselekatsa a
 dumela gore Kgamanyane a boel gae. Ka Pilane a
 shwa, Kgamanyane a lusa Bakgatla. O ile a lusa ka
 lobakanyana phela me a isa Bakgatla mo lehatshing
 ya Mokuwena~~na~~ ga tshaba lechwenyo la Maburu.
 Go tla ga bone mo Mokuwena, e ne e le ka kgolaganō ga
 bogologolo ya Bakgatla le Bakwena. Gonne ba ne ba
 tlele ba thusetse Bakwena ha ba lusa le Banqwaketzi
 kwa Segeng. Empa ga a ka a hithele Kagisho e e suaneng
 mo go Sechele, gonne Sechele ona a rata ha Bakgatla
 ba mo ntshetsa dekgahela. Morago ga fesho la ga
 Kgamanyane bogori jwa tseup ke Lencwe morawe
 Lencwe a thabana le Bakwena morago ga leshe
 lusa ga raqwe. Me morago ga lobaka lo lo telele
 a dira Kagisho le Sechele, morabe wa Bakgatla
 o!

412

7.

K32/22

.7*

o na le ~~te~~ Karolo di le pedi. Ke ba ba kua morong
 mo Transvaal. Ka jeno ba busiwa ke dikgosi
 tse di sa halang thata mo bogosing.
 go, bobela senya wa mokgatla a re: Bakgatla
 ba tletsetle hela gompijho ba bangwe ga ba
 tlhola ba itse mo ba tshemologileng teng.

END. S 412.